

บทที่ 5

หน้าที่และความหมายการเล่นของเด็กสมองพิการผ่านมุมมองของผู้ดูแล

ในบทนี้จะ เป็นเนื้อหาที่ผ่านการวิเคราะห์เพื่อถ่ายทอดความคิดเห็นของผู้ดูแลในเรื่องหน้าที่และความหมายของการเล่น โดยประเด็นหลักประเด็นแรกคือ “หน้าที่ของการเล่น” โดยมีประเด็นย่อยที่อธิบายประโยชน์ของการใช้การเล่นสำหรับเด็กสมองพิการจากมุมมองของผู้ดูแล คือ “เล่นเพื่อกระตุ้นทักษะในการเคลื่อนไหว” “เล่นเพื่อการผ่อนคลาย” “เล่นเพื่อส่งเสริมให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้” และ “เพราะอยากให้ลูกได้เล่นเหมือนเด็กคนอื่น” และประเด็นหลักประเด็นที่สองเป็นประเด็นที่พูดถึง “ความหมายของการเล่น” โดยอธิบายว่าการเล่นมีความหมายอย่างไรต่อเด็กสมองพิการด้วยเนื้อหา “เพราะสนุกเด็กถึงเล่น”

หน้าที่ของการเล่น

เนื้อหาในส่วนต่อไปนี้เป็นประเด็นหลักที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลและตีความได้สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของผู้ดูแลที่มีต่อหน้าที่หรือประโยชน์ของการเล่น ที่ได้มาจากวัตถุประสงค์งานวิจัยนี้ที่ต้องการทำความเข้าใจความคิดของผู้ดูแลว่า การเล่นมีความสำคัญกับเด็กอย่างไร ผลวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้ดูแลให้ความสำคัญต่อการเล่นไม่ว่าจะมองว่าการเล่นช่วยกระตุ้นทักษะในการเคลื่อนไหว เล่นเพื่อช่วยให้เด็กผ่อนคลายความตึงเครียดและเล่นเพื่อช่วยเพิ่มความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต รวมถึงประเด็นย่อยอีกประเด็นที่ย้ำถึงความสำคัญของการเล่นนั่นคือผู้ดูแลอยากให้ลูกได้เล่นเหมือนกับเด็กคนอื่น

เล่นเพื่อกระตุ้นทักษะในการเคลื่อนไหว

ปัญหาหลักของเด็กสมองพิการส่วนใหญ่คือ ปัญหาด้านการเคลื่อนไหวซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการทำกิจกรรมของเด็ก และเป็นปัญหาที่ครอบครัวและผู้บำบัดให้ความสำคัญ (Yamamoto, 2007) ด้วยเหตุนี้จึงมีการนำการเล่นมาใช้เพื่อช่วยส่งเสริมความสามารถในการเคลื่อนไหวของเด็กสมองพิการ ผู้ดูแลในงานวิจัยนี้ได้เล่าเรื่องราวที่แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการนำของเล่นมาใช้เพื่อฝึกทักษะการเคลื่อนไหว เช่น การเล่นลูกบอลของน้องหนูน ที่คุณแม่มี

ความวิตกกังวลเป็นอย่างมากที่น้องมักจะหลีกเลี่ยงการใช้มือข้างขวาเนื่องจากมีการเกร็งแข็งของแขนและมือโดยเฉพาะเวลาที่ตั้งใจหยิบจับสิ่งของ ทำให้น้องต้องใช้ความพยายามอย่างมากแต่ยังทำไม่ได้ดังที่ต้องการ “หนูนุณเค้าจะไม่ค่อยยอมใช้มือขวาเหมือนกับเค้าไม่ถนัด หยิบจับของลำบาก เวลาเราคอยู้อ้าเตือนเค้าก็ยอมใช้ข้าง เราถามมือขวาอยู่ไหน เค้ารู้เลยนะว่าต้องใช้มือขวา มือขวาเค้าอยู่ไหนเค้าก็จะใช้อะไรอย่างนี้ แต่ถ้าเราปล่อยเค้าก็กลับไปใช้มือซ้ายอีก ก็เหมือนกับเราถ้าไม่ถนัดก็ไม่อยากใช้เนอะ” จากข้อมูลการสัมภาษณ์คุณแม่พูดถึงการฝึกเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการเคลื่อนไหว และปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อมีการบังคับให้น้องทำ ผลที่เกิดขึ้นคือทำให้น้องคับข้องใจและหลีกเลี่ยงการใช้แขนขาข้างขวามากขึ้นเรื่อย ๆ น้องหนูนุณจึงมักใช้แต่แขนขาซ้ายในการทำกิจกรรม แม้ว่าจะจะเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้มือทั้งสองข้างร่วมกันเช่น การขี่จักรยานซึ่งพบว่าเด็กจะบังคับรถโดยใช้มือเดียว หรือหากต้องทำกิจกรรมที่ต้องใช้สองมือทำงานร่วมกัน น้องจะใช้แขนขวาหนีบแทนที่จะใช้มือจับของเล่นหรือวัตถุที่ต้องใช้ในการทำกิจกรรม

ลูกเราเป็นข้างขวา เค้าจะไม่ค่อยยอมใช้มือขวา เราต้องคอยบอกให้เค้าใช้ เค้าก็จะใช้ถ้าเรามอง ๆ อยู่ แต่ชักพังกก็กลับไปใช้ข้างซ้ายอีก ก็เลยต้องให้เล่น แล้วก็ต้องชมคือเหมือนกับว่าอู๋... ทำได้แล้วก็จะดีใจ ดบมืออะไรกันอย่างนี้ เค้าจะดีใจแล้วเค้าก็จะทำ แล้วเวลาจับโปมว่ายนน้ำอย่างนี้ เค้าจะต้องจับสองมือ แต่เราก็ประคองเค้านะ ให้เค้าจับโปม สองมือ ประคองที่เอวแล้วก็ ดีใจ แล้วเค้าก็ยึด ไปจับ ได้ แล้วก็มิ โหนบาร์ เค้าก็ใช้มือขวาทำ แล้วก็จับพวกของเล่น เหมือนกับเค้ารู้โดยอัตโนมัติว่า ถ้าจับของเล่นแล้วเรามองเค้าอยู่ เค้าจะใช้มือขวา ถ้าไม่ทำ ก็อ้าว... ใช้มือขวาลี เค้าก็จะยอมใช้ เราก็พยายามดันให้เค้าใช้มือขวา อย่างที่บอก หยิบลูกบอลก็ให้ใช้มือขวานะ หยิบขึ้นไป แล้วไอ้การปีนป่ายของเค้าเนาะถ้าเค้าใช้มือเดียว มันไปไม่ได้ เค้าต้องใช้สองมือ

เมื่อแม่เห็นปัญหาของการเคลื่อนไหวมือและแขนในการทำกิจกรรม แม่จึงได้ใช้การเล่นในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อมาเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ก่อประโยชน์ต่อน้องหนูนุณให้ได้มีการเคลื่อนไหว ยอมใช้มือขวาในการทำกิจกรรม รวมถึงการพยายามกระตุ้นให้เด็กใช้มือทั้งสองข้างในการทำกิจกรรม แม่เล่าต่ออีกว่า กิจกรรมการเล่นต้องมีลักษณะที่จูงใจเด็กเพื่อให้น้องร่วมมือในการทำกิจกรรม ตัวอย่างเช่น การเล่นโยนบอลที่มีขนาดใหญ่ เพื่อกระตุ้นให้ยกแขนอีกข้างมารับ เพราะขนาดของบอลใหญ่เกินกว่าที่จะใช้แขนข้างเดียวในการโยน รับบอลได้หรือการพาเด็กไปเล่นของเล่นที่สนามเด็กเล่นที่มีของเล่นลักษณะเป็นเชือกที่ผูกเป็นตาข่าย สำหรับให้เด็กปีนขึ้นไปเล่นซึ่งเด็กจำเป็นต้องใช้มือทั้งสองข้างในการดึงตัวเองขึ้นไปพร้อมกับต้ององขาในการปีน ซึ่งต่างจากการเดินบน

พื้นที่เด็กมักเหวี่ยงสะโพกมากกว่าการงอเข่า หรือการที่เด็กเล่นลูกบอลที่มีเครื่องสุญญากาศที่ดูดลูกบอลขึ้นใส่ในตาข่ายที่อยู่บนเพดานและปล่อยให้ตกลงมาเมื่อมีลูกบอลมากพอเป็นของเล่นที่เด็กชอบ ทำให้เป็นแรงจูงใจให้เด็กพยายามใช้มือข้างขวาจับลูกบอล คุณแม่ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า สิ่งที่สำคัญคือ ความสนุกที่ได้เล่นในวิธีการต่าง ๆ ข้างต้นทำให้น้องเต็มใจที่จะเคลื่อนไหวแม้ว่าจะมีความยากลำบาก

ที่สนามเด็กเล่นมันจะเป็นห้องแอร์ปรับอากาศหมดเลย แล้วมีของเล่นหลายอย่าง หนูอยู่ได้ 3 ชั่วโมง ไม่อยากกลับบ้านแต่เราต้องพากลับแล้วไง ก็ถึงเวลามันต้องกลับไง ก็เราไปตอน 4 โมงเย็น 3 ชั่วโมงก็หุ่มนึงแล้วนะ ต้องได้เวลาให้เค้ากลับ หนูไม่อยากกลับบ้านหรอก เด็กมันสนุก มีความสุขนะ ยอมจับลูกบอลให้เครื่องมันดูดขึ้นอะ ไรอย่างนี้ทั้ง ๆ ที่ปกติไม่ค่อยใช้มือขวานะ

ผู้ดูแลยังเล่าต่ออีกถึงการนำเอาการเล่นมาใช้กระตุ้นการเคลื่อนไหว

เค้าหยิบได้ทุกอย่างหรือคั่นหนังสือเด็ก ก็จะมีชั้นวางของเด็ก ๆ เค้าก็จะดึงมา มายื่นให้เราอ่านให้ฟัง บางครั้งก็จะคลาน ไปรื้อหนังสือ ดึงมาหมดเลย แล้วก็เอามาเปิด ๆ ดู หนังสือเค้าเปิดเองได้ แต่จะใช้มือข้างที่เค้าถนัด อีกข้างหนึ่ง ข้างขวาไม่ยอมใช้ แล้วถ้าที่เค้าจะเล่นตัวต่อ เค้าก็จะตามพี่เค้าไปเล่น คลาน ๆ ตามไปเล่น เค้าจะคลานทั่วบ้านเลย เค้าก็จะพยายามเล่นของตัวเอง ก็ว่าถ้าเค้าเล่นเพลิน ๆ เค้าก็เล่นของตัวเองได้ ถ้าปล่อยแอบ ๆ คู เค้าจะใช้มือขวา แต่ถ้างับ เค้าไม่เอาแล้วจะชอบไปรื้อแผ่นซีดี รื้ออะไร ๆ ออกมาเล่น เปิดลิ้นชักต่าง ๆ ที่มีรื้อออกมาเล่นหมด

เช่นเดียวกับน้องเนपालที่ผู้ดูแลได้พูดถึงเรื่องของเล่นที่ให้กับน้องเนपालที่ต้องฝึกฝนการใช้มือสองข้าง คุณพ่อเล่าว่าน้องเนपालมักหลีกเลี่ยงการใช้แขนซ้ายในการทำกิจกรรมเช่นกัน จึงมักจะเลือกการเล่นที่มีลักษณะช่วยกระตุ้นความสามารถในการเคลื่อนไหวของแขนทั้งสองข้าง คุณพ่อใช้การเล่นและของเล่นที่ต้องใช้ส่วนของร่างกายหลายส่วนช่วยในการทำ เป็นตัวช่วยในการกระตุ้นพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวของน้อง ดังที่ได้กล่าวถึงไว้ว่า “การเล่นเป็นการเล่นของเล่นที่ต้องใช้มือทั้งสองข้างช่วยกัน เช่น รถไฟที่ทำด้วยไม้ ต้องมีการต่อขบวน มีตัวต่อวางของบนขบวนรถไฟ เพื่อให้น้องเนपालใช้มือข้างซ้ายที่ไม่ถนัด ฝึกหยิบจับเพื่อให้ทักษะการใช้มือดีขึ้น เกมตกปลาตัวเบ็ดที่จะตกเป็นรอกที่ต้องใช้มือหมุน เมื่อตกปลาได้แล้ว”

คุณพ่อยังได้เล่าต่อถึงกิจกรรมการเล่นอื่น ๆ ที่ใช้เพื่อส่งเสริมทักษะการเคลื่อนไหว “เราก็คใช้ลูกบอลพลาสติกหลายสี ให้โยนใส่ตะกร้า ผลัดกันโยนรับ ฝึกทักษะในการทรงตัว ใช้มือหยิบโยนบอล กระยะให้ลงตะกร้า เรียนรู้สีไปด้วย ไม่งั้นก็ว่ายน้ำในสระยางเป่าลม บางช่วงใช้ท่าออกกำลังกายในน้ำที่ครูสอนให้ เช่นท่ากางขา ขาช้าง ขวายืนแนบกับผนังสระ ขาช้ายกขาข้างขึ้นลง”

การที่ผู้ดูแลการเล่นมาช่วยเพิ่มทักษะการเคลื่อนไหวยังเห็นได้จากการที่ผู้ดูแลค้นหาวิธีการที่จะสามารถช่วยให้น้องทรงท่าทางเองได้ เพื่อให้น้องสามารถใช้แขน มือในการทำกิจกรรมได้ดีขึ้นเช่น น้องข้าวเจ้ามีเก้าอี้ที่ออกแบบมาเป็นพิเศษโดยหน่วยประดิษฐ์อุปกรณ์เพื่อการรักษาเป็นเก้าอี้ที่ทำจากฟองน้ำและหนัง ออกแบบมาเพื่อจัดท่าให้สามารถนั่งได้ โดยจะมีเข็มขัดคาดเพื่อกันตก มีขนาดพอดีและกระชับกับตัวน้อง เพื่อช่วยในการจัดท่าทางเพื่อสนับสนุนให้สามารถทรงตัวในท่า นั่งได้ ช่วยให้น้องได้ดีขึ้น สํารวจสิ่งแวดล้อมรอบตัว และยกมือมาเอื้อมคว้าของได้ แม้ว่ายังไม่สามารถกำของเล่นได้ด้วยตัวเอง ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตขณะที่ฝึกพบว่า สำหรับน้องข้าวเจ้าการเคลื่อนไหวร่างกายและการทรงท่าเป็นสิ่งที่ยากลำบากเป็นอย่างมาก โดยคุณพ่อได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “เค้ายังนั่งได้ไม่เหมือนเด็กปกติ ถ้านั่งซักสิบห้านาทีหรือหนึ่งชั่วโมงเค้าก็จะล้า คอเค้าจะพับ คอเค้าจะตั้งไม่ได้จะพับลงอย่างนี้ละ จะมีการโน้มตัวไปข้างหน้า เค้านั่งได้ไม่นาน เวลาในการทำกิจกรรมของเค้าก็จำกัด” และเมื่อมีของเล่นมาวางไว้ตรงหน้า ข้าวเจ้าจะพยายามเอามือมาปิดของให้เคลื่อนไหวไปมาซึ่งเห็นได้ชัดว่าน้องพยายามเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อเล่นกับของเล่นนั้น ๆ

ผู้ดูแลยังเลือกของเล่นที่จะช่วยส่งเสริมการเคลื่อนไหว เช่น การใช้ของเล่นที่มีลักษณะเป็นโมบายที่มีสีสันสดใสและมีเสียงเพลง โดยจัดท่าให้เด็กนอนหงาย แล้วเอาโมบายวางครอบรอบตัวเด็ก กระตุ้นความสนใจให้เด็กอยากเอื้อมมือมาปิด โดยที่คุณพ่อเข้ามาเป็นเพื่อนเล่น ชี้ชวนให้น้องรู้จักการเคลื่อนไหวผ่านการเล่นของเล่นที่เลือกแล้วว่าเหมาะสมกับพัฒนาการของน้องข้าวเจ้า “... บางครั้งก็ให้เค้านอนแล้วก็ให้ของเล่นที่เด็กเล็ก ๆ เล่นกันที่เป็นโมบายแบบแขวนนะครับ ที่เอามาเล่นจะเป็น โคร่งแล้วมีโมบายห้อย ๆ ก็วางครอบตัวเค้าไว้ แล้วเล่นกับเค้าครับ เค้าก็จะเอื้อมมือมาปิดอะไรอย่างนี้ครับ ใช้เป็นของเล่นที่มันเป็นโมบาย เราจะปิดเล่นกับเค้า แล้วจะช่วยจะสอนว่าอันนี้ปิดนะลูก เค้าก็จะเอื้อมมาปิดเล่นอย่างนี้ครับ”

เช่นเดียวกับผู้ดูแลของน้องหนูนและน้องเนปาล คุณพ่อของน้องข้าวเจ้าเห็นว่าการเล่นช่วยให้น้องได้เคลื่อนไหวร่างกาย โดยที่คุณพ่อเป็นเพื่อนเล่น ชี้ชวนให้ดู พยายามให้น้องเล่นด้วยกัน กระตุ้นให้น้องเกิดการเรียนรู้รูปแบบของการเคลื่อนไหวเบื้องต้น โดยที่เมื่อน้องเห็นของเล่นที่ชอบน้องจะใช้แขนยันตัวเอง ชันคอขึ้นมองของแล้วพยายามจะยกมือขึ้นเพื่อปิด เอื้อมจับสิ่งของ ถึงแม้ว่าน้องจะหยิบจับของไม่ได้ ทำให้ไม่สามารถเล่นได้ตามที่ของ ๆ เล่นชิ้นนั้นแต่คุณพ่อ

คิดว่าน้องข้าวเจ้ามีการเคลื่อนไหวที่ดีขึ้น เนื่องจากได้มีการเรียนรู้การเคลื่อนไหวผ่านการฝึกฝนซ้ำ ๆ จากการเล่นของเล่นที่คุณพ่อนำมาให้

น้องเค้ารับรู้เหมือนกับเค้ารู้ว่านั่นเป็นของเล่น เค้าจะมองตาม บางครั้งก็จะมีพยายาม เอื้อมจับอะไรอย่างนี้ครับ บางครั้งถ้าเกิดจับคว่าอยู่เค้าก็จะชันคอมองอะไรอย่างนี้ครับ จะพยายามยื่นตัวเองขึ้นมามองของเล่น แล้วก็มีการเอื้อมบ้างบางครั้ง เพราะว่าเค้ายังคงคอนโทรลควบคุมมือไม่ค่อยได้ แต่ก็เริ่มดีขึ้น เค้าก็พยายามเอื้อมบ้างบางครั้งทำให้เค้ามีปฏิริยาในการพัฒนามากขึ้น มันเหมือนกับว่าเราชอบอะไร เราก็อยากดู แล้วอะไรที่เค้าชอบเค้าก็อยากถูกมาหยิบมาดู อยากจะเดินมาหา มีการขยับตัวมากขึ้นมีการใช้กล้ามเนื้อที่เค้าไม่ได้ใช้มากขึ้น เพราะปกติเค้าจะนอนแล้วมือเค้าจะไม่ขยับเหมือนกับเค้าไม่รู้ว่ามีมือเค้ามีไว้ทำอะไรแต่ถ้าเค้าเห็นของเล่นเค้ามีการเอามือไปปิด เอื้อมมืออย่างนี้ครับ (ยกมือปิดในอากาศให้ผู้วิจัยดู) อืม...ก็เป็นผลดีของของเล่นที่เค้าชอบ

เล่นเพื่อช่วยเพิ่มความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต

การเล่นทำให้น้องเกิดการเรียนรู้ที่จะช่วยเหลือตัวเองได้ การที่น้องเล่นปีนป่าย ปีนบันได ทำให้น้องเดินขึ้นลงบันไดได้อย่างปลอดภัย ถ้าไม่อย่างนั้นก็ปีนไม่เป็น เรายกแล้วจะตก เพราะบางที่หนูนก็ปีนบันไดขึ้นไปหาพ่อหรือใคร ๆ ข้างบนเรียบร้อยแล้ว ก็เรียนรู้ถ้าไม่มีราวจับ ก็ต้องเอาหลังลงใจ คือถอย ๆ ๆ ลงอย่างนี้ เผลอเดียวเดียวเท่านั้นจะแอบปีนขึ้นไป เพราะงั้นสู้ให้ปีนแล้วก็ฝึกไปด้วยดีกว่า

คุณแม่ น้องหนูให้ความเห็นกับการที่ลูกชายชอบปีนทั้งหน้าต่างและบันได จนคุณแม่ตกใจกลัวว่าน้องจะตกลงมา เพราะบันไดที่บ้านค่อนข้างสูง ลาดชันและไม่มีราวบันไดให้เกาะยึด คุณแม่ต้องพาหนูไปหัดขึ้น-ลงบันไดที่บ้านคุณย่า เนื่องจากที่บ้านนั้นมีราวบันได จนน้องหนูเกาะราวขึ้นลงได้เอง ในส่วนของที่บ้านคุณแม่ให้น้องค่อย ๆ คลานขึ้นลง ซึ่งน้องทำได้ดีตอนนี้ สามารถปีนบันไดได้อย่างปลอดภัย “บอกหนูเวลาลงบันไดให้ใช้มือสองข้างนะ เอามือขวาช่วยจับ มันก็จับนะ แต่ได้เดียวเดียว มันก็ใช้มือซ้ายจับอีก อะไอย่างนี้ เหมือนกับไม่ค่อยถนัด แต่ว่าเวลาลงเราจะสอนเค้าให้ลงทีละขั้น ค่อย ๆ ลงทีละขั้น ไม่ต้องรีบ เค้าก็ลงไปตลอดรอดฝั่งนะ เค้าก็ลงได้แต่ต้องมีราวบันได มันก็กล้าขึ้นนะ เดินขึ้นเนิน บันไดอะไรก็ทำได้หมด”

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้ทราบว่าผู้ดูแลทั้งสามในงานวิจัยนี้เห็นตรงกันในแง่การให้ความสำคัญของการเล่นที่เด็กกระทำไม่ว่าจะเป็นที่ห้องฝึกหรือที่บ้านนั้นจะเป็นการทำเพื่อส่งเสริมหรือช่วยเพิ่มความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต เช่น การทำกิจวัตรประจำวัน การฝึกฝนผ่านการเล่นจะช่วยให้เด็กมีความสามารถการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันที่จำเป็นต่อการช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น

ผู้ดูแลเห็นว่าสิ่งที่เล่นจะเป็นการเตรียมความพร้อมไปสู่การทำกิจกรรมที่เด็กจำเป็นต้องทำในชีวิตประจำวัน เช่น การใช้ช้อนตักลูกปัดได้ จะนำไปสู่การที่เด็กจะสามารถตักข้าวกินเองได้ เป็นต้น “จริง ๆ แล้ว การเล่นสำคัญในความคิดของเราเพราะว่าถ้าเกิดเค้าไม่เล่นเลย เค้าเป็นเด็กที่นิ่ง ๆ เฉย ๆ เค้าก็จะไม่มีการเรียนรู้อะไรเกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น สมมุติให้เค้าจับช้อนเพื่อไปตักของเล่น เค้าก็สามารถไปตักข้าวได้ ไปหยิบจับอะไรได้”

การเล่นอันมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการทำกิจวัตรประจำวันยังเห็นได้จากตัวอย่างของคุณพ่อน้องเนपालที่พูดถึงการให้ความสำคัญของการทำกิจกรรมบำบัด คือการฝึกการใช้มือเพื่อนำไปใช้ในการทำกิจกรรมดูแลตนเองที่เด็กควรจะต้องเริ่มฝึกฝนและเรียนรู้ ร่วมกับการทำกายภาพบำบัดด้วยการตัดข้อเพื่อป้องกันการติดเชื้อของข้อต่อ โดยคุณพ่อเรียกการบำบัดแบบนี้ว่า “การบำบัดอย่างมีแบบแผน” ที่มีเป้าประสงค์ของการฝึกเช่นเดียวกับที่ผู้บำบัดทำที่โรงพยาบาล แต่เมื่อครอบครัวต้องช่วยกันดูแลสมาชิกใหม่ของครอบครัวคือ น้องชายของน้องเนपाल ดังนั้นในตอนเช้าของทุกวัน คุณพ่อของน้องเนपालจึงได้ปรับใช้การฝึกผสมกับการเล่นที่คุณพ่อเรียกว่า “การฝึกแบบใช้กิจกรรม” เพื่อให้น้องสนุกกับการเล่นไปพร้อม ๆ กับการทำกิจวัตรประจำวัน

การฝึกช่วงที่น้องเนपालยังไม่เข้าโรงเรียน ก็จะมีการฝึกเป็นแบบแผนเหมือนที่ครูฝึก คือ จัด โต๊ะเก้าอี้สำหรับฝึกมือ อุปกรณ์ก็จะเหมือนกับที่โรงพยาบาล เช่น ตัวพลาสติกสำหรับหยิบจับ ภาพจิ๊กซอว์ เบ็ดตกปลา แต่เป็นแบบพลาสติกอ่อนตอกหลัก มีการนวด ใช้เหยียดแขน ก่อนหลังทำการฝึก...ช่วงหลังที่คุณพ่อมีลูกคนที่ 2 คือน้องนาธานและน้องเนपालต้องไปโรงเรียน การฝึกแบบเป็นแบบแผนไม่ค่อยได้ทำแล้ว การฝึกจะเป็นแบบใช้กิจกรรมหรือเป็นช่วงกิจวัตรประจำวันแทน

คุณพ่อได้เล่าต่อว่า เมื่อต้องการให้น้องฝึกแขนและมือเพื่อนำไปใช้ในการช่วยเหลือตนเอง แปร่งฟันหรืออาบน้ำ คุณพ่อได้นำสติ๊กเกอร์รูปการ์ตูนที่น้องชอบมาติดที่ผนังห้องน้ำ และขณะอาบน้ำได้กระตุ้นให้น้องยกมือขึ้นชี้ตัวการ์ตูน ทำให้คุณพ่อสามารถอาบน้ำให้น้องพร้อมกับการทำกายภาพบำบัดไปด้วยอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่ต้องบังคับน้องเพราะการยกมือขึ้นเองเพื่อแตะ

สติ๊กเกอร์เป็นสิ่งที่น้องเนपालเต็มใจ พอใจที่จะทำ โดยเห็นได้จากการที่น้องกระตือรือร้น ยกมือขึ้นทันทีที่ถาม ทำให้มีการออกกำลังกล้ามเนื้อและป้องกันการติดแข็งของข้อโดยที่ขณะทำโดยไม่ขัดขวางต่อการทำกิจกรรมอื่น นอกจากการป้องกันข้อติดแล้วในการฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเอง คุณพ่อได้มีการนำการเล่นมาเป็นสิ่งที่จะช่วยในการกระตุ้น เพื่อให้เด็กเต็มใจในการทำกิจกรรมร่วมกับการทำกิจวัตรประจำวันเช่น การใช้แปรงสีฟันที่มีเสียงเวลาแปรงฟันทำให้น้องเต็มใจฝึกแปรงฟันจนสามารถทำด้วยตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางกิจกรรมบำบัดคือ PEOP model ที่เน้นความเป็นพลวัตรของปัจจัยส่วนบุคคล สิ่งแวดล้อมและกิจกรรมการดำเนินชีวิต ว่าทุกส่วนมีความสัมพันธ์กันแยกออกจากกันไม่ได้ ต้องเกี่ยวข้องพึ่งพากัน การรักษาทางกิจกรรมมุ่งเน้นที่บุคคล สิ่งแวดล้อมและกิจกรรมการดำเนินชีวิต ไม่สามารถแยกผลของปัจจัยเหล่านี้ได้ (เมธิศา, สรินยา & จิรนนท์, 2551) ดังที่เห็นได้จากที่คุณพ่อทำการฝึกน้องเนपालให้สามารถยกแขนเพื่อนให้น้องมีความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ป้องกันภาวะข้อติด มีการปรับสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการฝึก ให้กิจกรรมโดยผ่านการวิเคราะห์กิจกรรม ทำให้ส่งผลต่อความสามารถในการทำกิจกรรมการดำเนินชีวิตในชีวิตประจำวันของน้อง

นอกจากทักษะในการทำกิจกรรมการดูแลรักษาตนเองที่ฝึกไปพร้อมกับการเล่นที่ผู้ดูแลให้ความสำคัญว่าเกิดจากการที่เด็กได้เล่น ได้ลงมือกระทำและได้ฝึกฝน ผู้ดูแลทั้งสามคนยังสังเกตเห็นถึงความสามารถในการเข้าไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มากขึ้นผ่านการเล่นดังเช่น การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากที่คุ้นชินหรือที่เคยทำมาก่อน โดยผู้ดูแลเห็นว่าเมื่อเด็กมีความอยากเล่น ทำให้เด็กได้รับแรงจูงใจให้ปรับตัวในขณะที่ทำกิจกรรม ทำให้เด็กมีความกล้ามากขึ้น ดังที่ทั้งคุณพ่อของน้องเนपालและคุณแม่ของน้องหนูนเห็นถึงพลังของการเล่นในการเปลี่ยนแปลงในตัวลูกของตนเองที่พาตัวเองเข้าไปทำกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น โดยคุณแม่น้องหนูนเล่าถึงเหตุการณ์สองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งทำให้คุณแม่มองว่าการเล่นทำให้น้องหนูนมีความสามารถที่เพิ่มมากขึ้นในการเข้าไปเล่นในสถานที่อื่นที่ไม่คุ้นเคย คุณแม่เล่าว่าเมื่อพาน้องไปห้างสรรพสินค้า น้องจะร้องไห้หู่ ไม่ยอมเดินเอง ค่อนข้างจะกลัวคนแปลกหน้า คุณแม่ให้ข้อมูลว่าน้องหนูนเป็นเด็กที่ค่อนข้างกลัวหากอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่คุ้นเคย มักเงินอายหากอยู่ท่ามกลางคนแปลกหน้า แต่เมื่อไหร่ก็ตามที่พาไปเล่นที่สนามเด็กเล่นที่เต็มไปด้วยของเล่น น้องจะยอมเดินเองไม่แสดงอาการกลัวต่อสถานที่แปลกตา ดูเหมือนว่าน้องหนูนจะมีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้นเมื่อเห็นของเล่นหรือเครื่องเล่นที่ถูกต้อง น้องเข้าไปเล่นของเล่นที่ต้องอาศัยการทรงตัวที่ดี เช่น ขอมปีนบันไดเชือก หรือเข้าไปในอุโมงค์ที่มีด อย่างเช่นเล่นกระดานลื่นที่มีลักษณะเป็นอุโมงค์สูงซึ่งมีดที่มันดูน่ากลัวสำหรับผู้ใหญ่แบบคุณแม่ ทำให้คุณแม่เห็นการเปลี่ยนแปลงที่น้องหนูนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานที่ กับเพื่อนที่เล่นด้วยกันในสนามเด็กเล่นได้เป็นอย่างดี

ที่สนามเด็กเล่นในร่มมีกระดานลื่นที่เป็นสไลเดอร์ลื่น ๆ ก็ให้นั่งตักพ่อ นั่งลงมา เด็กก็จะปีนป่าย แล้วก็มีอันที่เป็นที่พีวีซีใหญ่ ๆ มีด ๆ มันก็กลิ้งลงกันนะ ไอ้เราเนะกลิ้งมากกว่าอีก แต่มันลงกันได้ ไม่กลัว ก็หมุนก็บอกไปแม่ไป ก็จูงกันไป กับผู้ใหญ่อย่างนี้ ก็ไปกัน ไม่กลัว ทั้งที่ว่ามันเป็นเด็กกลัวโน่นกลัวนี่นะ ก็แปลก ๆ แล้วในนั้นเพื่อนเยอะแยะ ไม่รู้จักกัน แต่มันก็เด็ก มนุษย์สัมพันธ์มันก็ดีนะ มันก็เล่นได้ ก็เล่นด้วยกัน ในนั้นแหละ 3 ชั่วโมงไม่มีบ่น (ยิ้ม)

เล่นเพื่อการผ่อนคลาย

สำหรับเด็กสมองพิการความยากลำบากในการเคลื่อนไหว และการทำกิจกรรมการดำเนินชีวิตตามที่กล่าวถึงข้างต้นอาจก่อให้เกิดความตึงเครียด ซึ่งตรงกับที่ผู้ดูแลและผู้วิจัยเห็นได้จากการสังเกตพฤติกรรมของเด็กทั้งสามคนที่พบว่า เด็กมักจะแสดงออกถึงความเครียด ต่อต้านหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่ต้องใช้ความพยายามมาก เนื่องจากกิจกรรมนั้นต้องใช้ความสามารถในการทำมากกว่าความสามารถที่เด็กมีอยู่ (Blanche, 1997) ตัวอย่างเช่น น้องเนปาลที่ถ้าต้องทำกิจกรรมที่ใช้มือทั้งสองข้างทำงานร่วมกัน หรือใช้มือข้างขวาทำงานมักจะแสดงปฏิกิริยาต่อต้าน สะบัดแขนหนี วิวยวาย ไม่ร่วมมือในการทำกิจกรรม หรือน้องข้าวเจ้าเมื่อจะต้องทำการฝึกกระตุ้นพัฒนาการการชันคอ มีการลงน้ำหนักที่แขน ขา เพื่อลดเกร็งหรือการนั่งในเก้าอี้พิเศษซึ่งต้องใช้ความพยายามในการทรงตัวนั้น น้องมักจะเกร็งตัวต่อต้าน ร้องไห้ไม่ยอมทำ จนคุณแม่ได้เห็นแสดงทรศนะเกี่ยวกับการใช้เทคนิคการรักษาเฉพาะว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และมีความจำเป็นที่ต้องใช้ในการบำบัด แต่ในความเห็นของคุณพ่อ การใช้เทคนิคในการรักษาเป็นส่วนประกอบในการฝึก ที่สมควรต้องมีการเล่นควบคู่ไปด้วย เพื่อให้เด็กก็มีความสุขร่วมกับการได้พัฒนาความสามารถร่วมด้วย คุณพ่อให้ความเห็นว่า การฝึกตามโปรแกรมเป็นส่วนประกอบที่ช่วยเสริมในการฝึก หลัก ๆ แล้วควรใช้การเล่นเป็นตัวช่วยส่งเสริมความสามารถของเด็กมากกว่า เพราะของเล่นเป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กเพลิดเพลินสบายใจ

เทคนิค [การรักษา: ผู้วิจัย] ผมว่าการใช้เทคนิคกลายเป็นแค่ส่วนประกอบมากกว่า เพราะว่า ของเล่นนี้เด็กเค้าจะสนใจ แล้วก็มีความรู้สึกว่ายากเล่น แต่เมื่อไหร่ที่ใช้เทคนิคแล้ว เด็กจะมีความรู้สึกเบื่อ เหมือนเป็นการบังคับเค้า มันจะกลายเป็นว่า ของเล่นน่าจะเป็นหลักมากกว่าการใช้เทคนิค เทคนิคเหมือนกับเป็นการเสริม โอเค...เล่นไปสักพักนึงแล้วใช้เทคนิคเข้ามาช่วยหน่อยหนึ่งมากกว่า บางทีอาจจะใช้เทคนิคเยอะใช้ของเล่นน้อยมันจะทำ

ให้เด็กเบื่อ ไม่อยากทำแล้วพอเค้าเริ่มเบื่อ แล้วก็เค้าจะเกิดอาการไม่อยากทำ และถ้ามีของเล่นเมื่อไหร่ยังงี้เค้าก็อยากมาเล่น มีความรู้สึกเหมือนว่าเค้ามีความสุขจิตดี มีอารมณ์ดี เหมือนกับทำให้เค้ามีความสุขไม่เครียดเหมือนกับว่า ถ้าเราไปฝึกอะไรกับเค้าเครียดมาก ๆ เค้าก็ไม่ชอบ ถ้าเป็นของเล่นจะทำให้เค้ามีความสุขจิตดี

น้องข้าวเจ้าเป็นเด็กสมองพิการที่มีปัญหาความยากลำบากในการเคลื่อนไหวมาก เนื่องจากมีความตึงตัวของกล้ามเนื้อที่เปลี่ยนแปลงตลอด ทำให้ขาดโอกาสในการสำรวจสิ่งแวดล้อม แม้ว่าน้องจะมีความสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ที่ทำให้น้องแสดงออกว่าอยากเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ดังจะสังเกตได้จากน้องมักชอบหันมองเมื่อเด็กคนอื่นเล่นอยู่ข้าง ๆ แล้วจะยิ้มส่งเสียงเรียกแม้ว่าจะไม่เป็นภาษาพูด คนอื่นต้องสังเกตจากภาษาท่าทางโดยน้องจะพยายามยกมือขึ้นมาหยิบของและหากทำไม่ได้จะแสดงความคับข้องใจ โดยแสดงออกทางสีหน้า และถ้าไม่ได้รับการตอบสนองอย่างทันท่วงที ข้าวเจ้าจะเริ่มร้องไห้ บิดตัวไปมา ถ้าคุณพ่ออยู่ด้วยจะเข้าใจแล้วเอาของเล่นให้หรือบอกให้คนอื่นให้เข้าใจข้าวเจ้า คุณพ่อกล่าวถึงเห็นถึงประโยชน์ในแง่ช่วยให้เด็กมีความสุขและเป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กมีความผ่อนคลายจากความเครียดที่เด็กต้องเผชิญขณะทำการฝึก “มันเป็นการผ่อนคลาย มันเป็นธรรมชาติของเด็กที่ชอบเล่นอยู่แล้ว บางครั้งมันก็เครียด ก็น่าเบื่อที่ต้องฝึก คือต้องทำอะไรซ้ำ ๆ คือถ้าจะฝึกให้น้องนั่ง ถ้าจับนั่งเฉย ๆ น้องก็ไม่ยอม ต้องเอาของให้เล่น เค้าถึงจะยอมเหยียดหลัง ไม่งั้นร้องไห้แล้วก็ฟูบ หมอบอยู่ไม่ยอมนั่ง ” ด้วยความที่น้องข้าวเจ้ามีความยากลำบากในการทรงท่าต้องใช้แรงจูงใจอย่างมากในการฝึก คุณพ่อจึงต้องใช้การเล่นร่วมด้วยเพื่อจูงใจให้น้องทำกิจกรรม ส่วนน้องเนปาลคุณพ่อให้ข้อมูลว่าการฝึกใช้ส่วนของร่างกายข้างซ้ายเป็นสิ่งที่ทำให้น้องเนปาลเครียด โกรธเพราะถูกขัดใจจากการที่ต้องถูกบังคับให้ต้องทำกิจกรรมที่ยากลำบาก เช่น ต้องฝึกการเดินงอเข้าได้ซึ่ง โปรแกรมการฝึกจะให้น้องเดินยกขาขึ้นแทนไม้ย่อนกลับไปมาหลายทีขิว น้องจะเบื่อ ไม่ยอมเดิน เมื่อถูกบังคับมาก ๆ เข้าจะต่อต้านปฏิเสธการฝึก เช่นเดียวกับขณะฝึกการใช้มือ ทำให้คุณพ่อต้องนำกิจกรรมการเล่นเพื่อมาผ่อนคลายความตึงเครียดของน้อง และได้แสดงความคิดเห็นว่า การเล่นเป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กรู้สึกถึงความอิสระ ไม่ต้องอยู่ในกรอบที่ผู้อื่นจัดการให้ คุณพ่อจะปล่อยให้ให้น้องเล่นตามใจตนเอง เช่นเมื่อเห็นว่าเนปาลจะชอบใช้ไม้หรือของเล่นเคาะกับสิ่งของต่าง ๆ ในบ้าน คุณพ่อซื้อกล่องมาให้น้องตีเล่น คุณพ่อใช้วิธีเบี่ยงเบนความสนใจไปสู่การเล่น เพียงเพราะคุณพ่อเห็นว่าอยากให้น้องรู้สึกผ่อนคลายจากความตึงเครียดที่ต้องมาทำการฝึกพัฒนาการ หรือความยากลำบากในการใช้ชีวิต เช่นการปีนขึ้นกระดานลื่น น้องเนปาลปีนได้แต่ช้าเพื่อนต้องรอ หรือกิจกรรมบางอย่างในห้องเรียน เช่น การเปิดกระเป่า การเขียน น้องทำได้อย่างยากลำบาก คุณพ่อพูดถึงการเล่นของน้องไว้ว่า “การเล่นมันเหมือนกับการเค้าได้

ผ่อนคลาย หมายถึงว่าเค้าอิสระ ไม่เหมือนที่เราห้าม บอกอย่าทำ โน่นทำนี่อะไรอย่างนี้ ก็ปล่อยเค้า ลื่นไหลอะไรอย่างนี้ กำลังจะบอกว่าเด็กกับของเล่นมันทำให้เค้าผ่อนคลาย ได้ปลดปล่อยสิ่งที่อยาก ทำ เราไม่ได้ไปห้ามเค้า อย่างของเล่นเค้าจะหุบ ตีอะไร เรายังไม่ได้ห้าม แค่บอก ๆ ว่าจะฟังอะไร อย่างนี้ แต่ไม่ได้ไปลงโทษเค้า”

เช่นเดียวกันกับคุณแม่ น้องหนูที่คุณแม่พยายามกระตุ้นให้น้องใช้แขนขาทั้งสองข้าง ทำงานร่วมกันมากขึ้น ถึงแม้ว่าน้องจะไม่ต่อต้านมากนักแต่ก็ต้องใช้การหวานล่อม ต้องใช้แรงจูงใจ เป็นอย่างมาก น้องหนูถึงจะยอมใช้ แต่สิ่งที่สามารถดึงดูดให้น้องทำกิจกรรมได้ก็คือการเล่น คุณแม่ให้ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนถึงความแตกต่างของกิจกรรมการเล่นกับการฝึกในโรงพยาบาลไว้ใน เรื่องของการฝึกออกกำลังกล้ามเนื้อว่า ที่โรงพยาบาลจะให้น้องออกกำลังขาโดยใช้จักรยาน สำหรับออกกำลังขาที่ตั้งอยู่กับที่ มีตัววัดว่าน้องออกกำลังได้กี่ครั้ง มีตัวเพิ่มแรงต้านทำให้ต้องออกแรงเพิ่มมากขึ้น ซึ่งทำให้สามารถออกแบบการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับน้องหนูได้ แต่น้องไม่ยอมทำ มักแสดงอาการอึดอัด ไม่สนุก ตรงข้ามกับถ้าอยู่ที่บ้าน น้องหนูมักจะถีบจักรยานอยู่ใน ลานรอบบ้านเอง ไม่ต้องบังคับ น้องสนุกที่ได้ขี่จักรยาน ขมออกแรงถีบไปข้างหน้า หรือคันรถไป ด้านหลัง คุณแม่รู้สึกว่าคุณได้สนุกพร้อมกับได้ออกกำลังกายเป็นผลพลอยได้ ต่างกับที่ต้องฝึกใน โรงพยาบาลที่ต้องถีบจักรยานอยู่กับที่ ต้องถูกบังคับ เนื่องจากเป็นการรักษา ต้องมีคนจดจ้องอยู่ ตลอดเวลา ทำให้น้องไม่ยอมทำ แต่ถ้าเป็นการขี่เล่นที่บ้าน น้องจะสนุกสนานกับการขี่จักรยาน แม่ไม่ต้องสั่งให้ทำเลยแต่น้องเต็มใจที่จะทำเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่คุณแม่เห็นว่า เป็นสิ่งที่เหมาะกับเด็ก หนู ได้เล่นหลากหลาย ทำให้ได้ฝึกมือ ฝึกคิดแก้ปัญหา ได้สนุกและพัฒนาการที่ตีรุ่มด้วย โดยที่คุณแม่ เห็นถึงข้อดีของการเล่นคือ การเล่นทำให้น้องรู้สึกผ่อนคลายจากความตึงเครียดที่ต้องรับการฝึก กระตุ้นพัฒนาการซึ่งเป็นสิ่งที่ยากลำบากสำหรับน้องหนู เพราะมีข้อจำกัดทางร่างกาย ดังที่ได้ กล่าวถึงความหมายของการเล่นไว้ว่า

การเล่นมันทำให้เด็กมีความสุข ได้ผ่อนคลาย อย่างเช่น ไปเล่นที่สนามเด็กเล่น เค้าจะมีลูกบอลมันก็จะมีความสุขอากาศดูดีลูกบอลขึ้นไป เข้าไปอยู่ในที่เก็บลูกบอลข้างบน ลูกขึ้นไปเด็ก มันก็ชอบที่ลูกบอลลอย ก็พยายามหยิบขึ้นมาอีก เด็กก็สนุก มีความสุข พอจังหวะที่ลูกไปเยอะ ๆ พอเต็ม มันก็จะตกลงมา เด็กก็จะกรี๊ดกร๊าดกัน สนุกสนาน แล้วก็จะเก็บขึ้นไปใหม่ มันก็อย่างเนี่ยะ เด็กก็มีความสุข

จะเห็นได้ว่าการเล่นเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมความสามารถกับเด็กในหลายด้าน ทั้งพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยเกี่ยวกับการเล่นต่อพัฒนาการ

ทางการเรียนรู้และภาษาพบว่า เด็กที่ได้เล่นมีพัฒนาการทั้งสองด้านดีขึ้น (Tomopolos et al., 2006) หรือการศึกษาของ Bundy และคณะในปี ค.ศ. 2008 เกี่ยวกับความสนุกสนานในการเล่นในเด็กนักเรียนโดยเป็นโปรแกรมที่ให้โดยนักกิจกรรมบำบัดพบว่า ครอบงำผลว่าทักษะทางสังคมและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเพิ่มขึ้น ผลที่ได้แสดงถึงบทบาทของนักกิจกรรมบำบัดในการให้บริการโดยใช้การเล่นเป็นสื่อในการรักษา (Bundy, 2008) ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมความสามารถของปัจจัยที่สำคัญในการทำกิจกรรมการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางกิจกรรมบำบัดคือ Occupational Behavior Model ที่มีความเชื่อว่า กิจกรรมการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในชีวิต (occupation as a meaningful need in life) โดย Marry Reilly ให้ความหมายของ occupational behavior ว่า เป็นความต่อเนื่องของพัฒนาการในการเล่นและการทำงาน จุดมุ่งหมายที่สำคัญของแนวคิดนี้คือ ความพยายามในการพัฒนาความสามารถและความสำเร็จในการทำกิจกรรม โดยมุ่งเน้นที่การเล่นและการทำงานที่เป็นสิ่งแสดงถึงความสำเร็จและการปรับตัวในการทำกิจกรรม โดยการเล่นเป็นเครื่องมือที่เด็กใช้ในการสร้างทักษะความสามารถ การค้นหาความสนใจและความสามารถในการต่อสู้และร่วมมือระหว่างกันที่ต้องใช้ในการทำงานเมื่อเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้นการเล่นในเด็กจึงเป็นการเตรียมทักษะ ความสามารถ ที่จะต้องใช้ในการทำงานในวัยผู้ใหญ่

เพราะอยากให้ลูกได้เล่นเหมือนเด็กคนอื่น

ประโยชน์และหน้าที่ของการเล่นที่ช่วยส่งเสริมทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ และเพื่อผ่อนคลายความเครียดที่ได้นำเสนอไปแล้วก่อนหน้านี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลยังแสดงให้เห็นอีกว่า ผู้ดูแลได้ให้ความสำคัญต่อการเล่นเป็นอย่างมากซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ในประเด็น “เพราะอยากให้ลูกได้เล่นเหมือนกับเด็กคนอื่น” ซึ่งจะนำเสนอในเนื้อหาส่วนนี้ จากการศึกษาที่ทุกครอบครัวได้ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจรวมถึงกำลังทรัพย์ในการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสในการเข้าร่วมการเล่น การจัดหาของเล่นให้เพียงพอ เพราะผู้ดูแลอยากให้ลูกได้เล่นอย่างเช่นที่ควรจะเป็นและเหมือนกับเด็กคนอื่นดังเช่นคำกล่าวของคุณพ่อน้องข้าวเจ้าที่ว่า “เราก็จะเล่นกับเค้าแบบที่เหมือนกับเค้าปกติ เล่นให้เหมือนกับเค้าเป็นเด็กปกติ อะไรที่เด็กปกติเล่น เราก็จะพยายามเล่นให้เป็นปกติแบบนี้” คุณพ่อให้ความเห็นว่าคุณพ่อพยายามกระตุ้นให้ลูกเล่นโดยใช้ของเล่นมากระตุ้นให้ข้าวเจ้าสนใจของ อยากจับเหมือนกับเด็กปกติทั่วไป ดังที่กล่าวว่า “ของเล่นจะช่วยเค้าในด้านให้เค้าสนใจให้เค้ามอง อยากจับอยากได้ เหมือนกับเด็กทั่วไปครับ ถ้าเค้าเห็นของเล่นที่มีเสียงมีสี เค้าก็เกิดการอยากจับอยากได้ อยากเล่น ใช้เป็นแบบนี้ ให้เค้าอยากทำในสิ่งที่เค้ายังทำไม่ได้”

คุณพ่อน้องข้าวเจ้าได้ให้ความเห็นกับประเด็นนี้ว่า เด็กทุกคนย่อมมีความอยากที่จะสำรวจอยากที่จะเล่น สนุกสนาน คุณพ่อจึงพยายามเล่นกับลูกเหมือนกับเด็กปกติทั่วไป มีการทำกิจกรรมร่วมกันให้เหมือนกับเด็กปกติ นั่นคือ การเล่นกับลูก “จะมีพูดคุยแหย่เล่น พยายามออกเสียงให้เค้าจำอะไอย่างนี้ครับ เรียกชื่อเค้าบ่อย ๆ มี เล่นจิกกะจี้กันอะไรกัน พยายามเล่นให้เหมือนเด็กปกติทั่วไป พยายามนะ พยายามให้เค้าเหมือนปกติครับ ก็เหมือนกับ ถ้าเป็นเด็กปกติ เราก็จะมีแหย่เล่น เล่นจี้เอ๋ จิกกะจี้แบบนี้ครับ”

การให้ลูกมีของเล่นเพื่อให้ได้เล่นที่ช่วยทำให้เข้าใจได้ถึงความสำคัญของการเล่นยังเห็นได้จากการที่ผู้ดูแลได้เตรียมของเล่นไว้ให้กับลูกตั้งแต่ว่างมีลูก ผู้ดูแลพูดถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “พอรู้ว่าพี่น้องข้าวเจ้า ได้เริ่มไปซื้อของเล่นมาเตรียมไว้มากมาย คิดไว้ว่าตั้งแต่อยู่ในท้อง ว่าเมื่อไหร่จะเอาของเล่นที่ซื้อเก็บไว้ออกมาให้น้องเล่น แต่มันไม่เป็นไปตามที่คิด น้องไม่ได้เล่นของเล่นตามช่วงอายุที่พ่อคิดไว้” ขณะที่คุณพ่อน้องข้าวเจ้าถ่ายทอดเรื่องราวนี้ ผู้วิจัยได้รับรู้ถึงความตั้งใจและความคิดที่วาดฝันไว้ดังที่คุณพ่อน้องข้าวเจ้าได้แสดงความรู้สึกในใจด้วยเสียงพูดที่เบาและไม่สามารถผู้วิจัยเมื่อพูดถึงความคิดฝันที่ตั้งใจไว้ว่าจะพาออกไปเล่นแต่ลูกเล่นไม่ได้อย่างที่อยากให้เป็นอย่างไรก็ตาม ด้วยความคิด “ยัง ไรก็จะให้เหมือนกับเค้าเป็นเด็กปกติ” ทำให้คุณพ่อได้ทยอยนำของเล่นที่ได้ซื้อเตรียมไว้ให้น้องตั้งแต่ยังไม่คลอดออกมาให้น้องได้เล่น ไม่ว่าจะป็นม้าโยกหรือของเล่นชิ้นอื่น ๆ ที่คุณพ่อมองและประเมินว่าน้องข้าวเจ้าพอจะเริ่มเล่นได้ ขณะที่เล่าถึงการนำของเล่นที่ซื้อเก็บไว้มาให้ให้น้องเล่นเพราะคิดว่าน้องน่าจะมีโอกาสในการเล่นเช่นเดียวกับเด็กคนอื่น ๆ

ผมซื้อของเล่นไว้ให้น้องข้าวเจ้าตั้งแต่อยู่ในท้องแม่เค้า เราซื้อไว้ให้เยอะมากครับ มีทั้งม้าโยก ลูกบอล คิดไว้ด้วยว่าถ้าเค้าเดิน ได้ผมจะพาไปเตะบอลด้วยกัน (พูดเสียงเบาและก้มหน้าไม่สบตาผู้วิจัย) ... ของเล่นตอนแรกก็เก็บไว้ครับอย่างม้าโยกไม้ ตอนนั้นก็เขอะเพราะว่าเค้ายังนั่งไม่ได้ ถ้าว่าเค้านั่งได้ก็จะเอาออกมาให้เค้าเล่นอยู่ แล้วพวกของเล่นไม้ก็ยังมีอยู่คือตอนที่ซื้อมาสำหรับลูกปกติ สำหรับเด็กสองสามขวบ ตอนนั้นก็ว่าจะเอาออกมาให้เค้าเล่นอย่างนี้ครับ มันจะเป็นของเล่นชิ้นใหญ่ ๆ สีเหลี่ยมนะครับ ก็ว่าจะเอาออกมาให้เค้าเล่น อยากให้เค้าได้เล่นเหมือนกับเด็กอื่น ผมก็จะมีพูดคุยแหย่เล่น พยายามออกเสียงให้เค้าจำอะไอย่างนี้ครับ เรียกชื่อเค้าบ่อย ๆ

คุณแม่ น้องหนูนได้เล่าถึงความตั้งใจที่อยากให้ลูกเล่นโดยการซื้อของเล่นมาให้น้องได้เล่นที่บ้าน โดยเป็นของเล่นที่เห็นจากในห้างबाटเมื่อได้พาน้องไปรับการศึกษาด้วยกิจกรรมबाटและกายภาพबाट นอกจากนี้แม่ น้องหนูนยังใช้วิธีการค้นหาของเล่นจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์แล้ว

สิ่งซื้อเพิ่มเติมเข้ามา คุณแม่เล่าว่าที่บ้านมีของเล่นอยู่มากมายแทบจะเรียกว่าเต็มบ้านเพราะมีของเล่นทั้งของพี่สาวและหนูที่บางอย่างเอามาเล่นร่วมกันได้ “ของเล่นที่บ้านเยอะมากเลยนะ ไม่รู้จะบอกยังไง เต็มห้องเลยจนที่บ้านจะเป็นร้านขายของเล่นอยู่แล้ว เราเห็นอะไรก็ไปซื้อมาให้ลูกหมดเลย ก็เป็นของเล่นที่เสียๆ ที่มีมิด แล้วก็ตัวตอกที่เป็นก้อนใช้ทุบลูกกลมๆ นะ แล้วก็ยังมีของเล่นที่ใช้หยิบจับจำพวกแท่งไม้ บัตรคำ เกมสั นันแหละมีหมดเลย เห็นอะไรเราก็ไปซื้อหมดเลย”

ด้านพี่น้องเนपालได้เล่าว่า ตนเองก็ได้พยายามหาซื้อของเล่นแบบเดียวกับที่ใช้ในห้องฝึกพร้อมกับเลือกซื้อตามที่เห็นว่าเนपालชอบเล่น เช่น เนपालชอบใช้ของเคาะกับเฟอร์นิเจอร์หรือพื้น คุณพ่อจึงไปหาซื้อกล่องมาให้เล่น และเน้นของเล่นที่ทำให้เนपालใช้มือทั้งสองข้าง

เค้าชอบตีหุ่น ตีนี่อะไรอย่างนี้ครับเลยไปซื้อกล่องมาให้เค้าตี อยากจะให้เค้าตีได้ดีเป็นที่ เป็นทางอย่างนี้ครับ แต่ว่ามันไม่ได้ผล (หัวเราะ) เคียวเค้าก็จับอย่างอื่นตีอีก ของเล่นอย่างอื่นก็มีรถ เครื่องบินของเล่น แล้วก็ของเล่นที่ใช้ฝึกทักษะ อย่างพวกแท่งไม้ เบ็ดตกปลา ก็ไปซื้อมาให้เค้าได้เล่นของเล่นส่วนใหญ่จะเป็นของเล่นทั่วไปที่เป็นพลาสติก แต่จะเน้นชิ้นใหญ่ๆ หน่อย คือจะเน้นให้พี่น้องเนपालต้องใช้สองมือช่วยกัน เช่น ตัวต่อ รถยนต์ที่ต้องใช้มือ ปิดเปิดประตู ลูกฟุตบอลขนาดกลางเพื่อให้เค้าเตะได้ ลูกบาสใช้โยนใส่ห่วง

นอกจากการสนับสนุนโดยการหาของเล่นมาให้เด็กเล่นแล้ว ผู้ดูแลเด็กมีการสนับสนุนโดยการหาสถานที่ที่เอื้อให้เด็กได้มีโอกาสเล่นอย่างอิสระ ส่งเสริมให้ลูกได้เข้าไปมีสังคมการเล่นกับเด็กคนอื่นด้วยกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ดูแลเห็นว่ากระตุ้นให้เด็กมีแรงจูงใจในการเล่นทำให้เด็กมีพัฒนาการในการเข้าสังคม ด้วยการที่ผู้ดูแลทั้งสองคนได้ค้นหาสถานที่ที่ให้เด็กได้เล่น เช่น แม่ของน้องหนูพยายามส่งเสริมให้ลูกได้เล่นโดยพาหนูไปว่ายน้ำ ไปเที่ยว ไปจั๊กรยานภายในหมู่บ้าน พาไปเล่นที่สนามเด็กเล่น แม้ว่าสนามเด็กเล่นแห่งนั้นจะอยู่ไกลจากบ้านประมาณ 20 กิโลเมตร ซึ่งไกลจากบ้านมาก ต้องใช้เวลาเดินทางเดินทางกว่า 1 ชั่วโมง

ก็คือมันจะเป็นเหมือนกับสนามเด็กที่ให้เด็กปีนป่ายขึ้นลง...ที่พาไปสนามเด็กเล่นอันนี้ คือ รู้สึกว่าเค้ามีความสุขที่จะเล่นนะ เวลา 3 ชั่วโมง ไปเองเลย เค้าอยากสนุก อยากเล่นนะไม่มีต้องอุ้มต้องจูงเลย ไปเอง ปีนเองหมด ไม่สนใจเราในนั้นมันจะมีแบบว่า มีให้เตะบอล มีให้เล่นบาส มีให้จั๊กรยาน แต่จั๊กรยาน หนูยังไม่ยอม จีไม่ป็นชั๊กที มีเล่นสเกตอะไรอย่างนี้ มีให้เล่น แต่ยังไม่เล่นได้ ก็เค้าไม่แข็งแรงอยู่แล้วใช้ไม้ อยู่ในร่มอะไรอย่างนี้ แล้วก็เหมือนกับว่าพ่อแม่ก็ต้องไปดูแลด้วย เข้าไปด้วย พ่อแม่ก็ต้องเสียค่าเช่า เด็กก็เสียค่าเช่า...

แล้วที่นั่นก็จะมีการรักษาความสะอาด เหมือนกับว่า ช่วงก่อนมันจะติดไอ้เนี่ยอะไรนะ
หวัดเอชวันเอนวัน¹¹ ไซ้ไม้¹¹ เค้าก็จะปิดสนามไปช่วงหนึ่ง แล้วเค้าก็จะเปลี่ยนลูกบอลและเช็ด
ทำความสะอาดของเล่นทุก 2 ชั่วโมง มันจะสะอาด อืม... แล้วก็ป็นห้องแอร์หมดเลย เวลา
เด็กเล่นมันก็มีความสุข ค่ะกับการที่ลูกเราไปแล้วได้อะไรตั้งเยอะ ตั้งแยะ มาอยู่ตรงนี้
มันได้ออกกำลังกายทุกส่วนจริง ๆ

ในขณะที่แม่ของน้องหนูต้องพาลูกไปเล่นที่สนามเด็กเล่นที่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ซึ่งแม้ว่า
จะต้องเสียค่าใช้จ่ายของน้องหนูเต็มใจที่จะเสียเงิน เสียเวลาเดินทางไป ก็เพื่อให้หนูได้มี
โอกาสเล่น เพราะดูจากในอินเทอร์เน็ตแล้วว่า มีของเล่นที่จะช่วยกระตุ้นให้น้องทำกิจกรรมที่ต้อง
ใช้แขนขา ข้างที่ไม่ถนัดช่วย แม้ว่าในช่วงที่ไปแรก ๆ จะเป็นช่วงที่มีโรคระบาด แต่จากการสังเกตก็
พบว่าที่นี่มีการทำความสะอาดเป็นอย่างดี มีการพ่นยาฆ่าเชื้อและนำลูกบอลไปทำความสะอาดใน
ทุก 2 ชั่วโมง ทำให้คุณแม่รู้สึกวางใจ จึงตัดสินใจพาน้องหนู น้องน้ำไปเล่นด้วยความที่เป็นสนาม
เด็กเล่นของบริษัทเอกชน ทำให้ต้องเสียค่าเข้าทั้งผู้ใหญ่และเด็กในราคาสูงพอสมควรแต่แม่ยินดีจ่าย
เพราะเมื่อเห็นประโยชน์จากการที่ลูกได้ไปเล่น ได้ออกกำลังกายแล้วในสนามเด็กเล่นที่เต็มไปด้วย
เครื่องเล่นหลากหลายชนิดโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อพาน้องหนูไปแล้วน้องสนุกสนานกับการเล่น
ของเล่นจนยอมใช้แขนขาข้างไม่ถนัดในการทำกิจกรรม ทำให้คุณแม่เต็มใจที่จะจ่ายเงินค่าบัตรเพื่อ
เข้าเล่นในสนามเด็กเล่นแห่งนี้

เราก็ตีใจจ่าย เราไปทุกอาทิตย์เลยนะ ที่นั่นมันมีลูกบอลสุญญากาศ มันฝึกมือคือให้ลูกเรา
ใช้มือข้างขวา ลูกเราเป็นข้างขวาอยู่แล้ว เราก็ตีใจให้ลูกใช้มือข้างขวาคับ หยิบลูกบอล เป็นบ่อ
บอลเยอะ ๆ เลยนะ หยิบปั๊บ มันก็จะมีสุญญากาศลูกบอลขึ้นไป เข้าไปอยู่ในที่เก็บลูก
บอลข้างบน คูดขึ้นไปเยอะ ๆ เด็กก็มีความสุข พอจังหวะที่คูดไปเยอะ ๆ พอเต็ม มันก็จะ
ตกลงมา เด็กก็จะกรี๊ดกร๊าดกัน แล้วก็จะเก็บขึ้นไปใหม่ มันก็เป็นอย่างนี้ เด็กก็มีความสุข

ความสำคัญของการเล่นด้วยความรู้สึกและความต้องการของผู้ดูแลที่อยากให้ลูกได้เล่นยัง
แสดงให้เห็นในครอบครัวของน้องเนปาลที่ผู้ดูแลให้น้องเนปาลออกไปเล่นนอกบ้านรวมถึงสนาม
เด็กเล่น เพราะเชื่อว่าการเล่นจะช่วยให้เนปาลกับพี่น้องมีพื้นที่เล่นร่วมกันอย่างเพียงพอไม่ว่าจะ
เป็นการวิ่งเล่นไปรอบบ้านหรือหาของเล่นรอบตัวจากสิ่งแวดล้อมรอบบ้าน บริเวณใกล้บ้านของ

¹¹ เป็นเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่หรือเรียกอีกอย่างว่าไข้หวัดหมู

เนपालยังมีสถานี่รถไฟที่มีเครื่องเล่นสำหรับเด็กที่คุณแม่จะสามารถพาเนपालกับน้องนาธานไปเล่นเป็นประจำ รวมถึงเครื่องเล่นในตลาดนัด คุณแม่เล่าว่าการพาไปเล่นในสถานที่เช่นนี้ถือเป็นผลดีต่อเนपालที่มีสถานที่เล่นที่ไม่แออัด มีของเล่นหลากหลายที่จะให้เด็กได้เล่น

ตอนเย็นแม่จะพานั่งรถมอเตอร์ไซด์ ไปเที่ยวแถวหมู่บ้าน แล้วก็พาไปเล่นเครื่องเล่นที่มาตามตลาดนัด หรือบางครั้งก็พาไปเล่นเครื่องเล่นที่สถานี่รถไฟ น้องเนपालเล่นเครื่องเล่นได้บ้าง อย่างกระดานลื่น ช่วงขึ้นบันไดต้องช่วยประคองหลังแล้วให้ใช้มือซ้ายจับค้อย ๆ ขึ้นไปนั่งด้านบน เขี่ยขาแล้วปล่อยตัวลงมา แต่มือขวายังคอยเหนี่ยวกับด้านข้างกระดานลื่นอยู่ ไม่ปล่อยให้ตัวลื่นลงมาแบบเด็กปกติ เครื่องเล่นม้าโยกต้องคอยให้ใช้มือซ้ายจับค้ำมจับ

นอกจากการสนับสนุนโดยการจัดหาของเล่น สถานที่เล่นแล้ว การสนับสนุนทางด้านจิตใจเป็นสิ่งที่ผู้ดูแลให้กับเด็ก เช่น ขณะที่เล่น เมื่อเด็กเล่นของเล่นพ่อแม่ให้คำชม เชียร์ให้เด็กมีกำลังใจในการทำกิจกรรมนั้นมากขึ้น “อย่างเช่นเวลาเล่นของเล่นที่ต้องใช้สองมืออะไรอย่างนี้เค้าจะใช้มือขวามาก แล้วมือซ้ายมันเกร็งแต่ถ้าเราอยู่ด้วยเราคอยบอกเค้า คอยขอ ชมอะไรอย่างนี้เค้าจะยอมใช้มือซ้ายมากขึ้น” เช่นเดียวกับขณะที่สอนการบ้านคุณแม่พื่อน้องเนपालเปลี่ยนวิธีการจากที่คอยกระตุ้นให้น้องเนपालทำการบ้านให้ถูกต้อง รวดเร็ว เป็นพยายามทำบรรยากาศให้ผ่อนคลายให้คำชม

เมื่อก่อนเวลาสอนจะให้เค้าจดจ่อกับการทำ กระตุ้นให้เค้าทำให้เสร็จ เค้าก็จะงอแงบ้าง ต่อรองบ้าง แต่ช่วงหลัง ๆ เริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน คือหาห้องที่เงียบ ๆ ทำการบ้าน ทำบรรยากาศการสอนให้ผ่อนคลาย พูดชมลูก เขียนหรือระบายสีเลอะเทอะไปบ้าง ไม่เป็นไร แต่ถ้าไม่ยอมทำ ก็ต้องเว้นระยะนิคหนึ่ง ค่อย ๆ พูดโน้มน้าวให้กลับมาทำหรือให้รางวัลหลังทำเสร็จ จะเป็นขนมหรือขับรถพาไปซื้อของก็ว่าไป

และเมื่อผู้วิจัยได้ซักถามเหตุผลในการให้ลูกเล่นและหาโอกาสให้ลูกได้เล่นหรือมีของเล่นที่หลากหลาย ผู้ดูแลทุกคนให้ความเห็นที่ไปในทางเดียวกันเกี่ยวกับความสำคัญของการเล่นของเด็กว่าการที่อยากให้ลูกได้เล่นเพราะการเล่นเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็กที่ไม่ว่าอย่างไรก็ตาม เด็กก็ต้องเล่น “ถ้าไม่เล่นเลยเด็กไม่มีการตอบสนองกับใครเลย อยู่เฉย ๆ เราว่าไม่มีประโยชน์นะ เพราะอย่าง

เด็กเค้าก็ต้องเล่นนะนะ ไม่เล่นแล้วจะทำไมละ ให้นั่งเฉย ๆ มันก็ไม่ได้หรอก คือเด็กก็ เป็นเด็ก เค้าก็จะอยากรู้ อยากรู้ เล่น เล่นของเล่นตลอดเวลาอยู่แล้ว ให้นั่งเฉย ๆ คงไม่ได้”

ประเด็นนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความคิดเห็นของผู้ดูแลที่จะทำทุกอย่างเพื่อให้ลูกได้เล่น ทั้งในแง่ของความคิดความตั้งใจในการให้ลูกได้เล่น มองลูกว่าลูกควรจะได้เล่นเหมือนเด็กคนอื่น ๆ รวมถึงการสนับสนุนในการจัดหาของเล่น หาสถานที่และโอกาสที่จะให้เด็กเล่นร่วมกับเด็กอื่น รวมทั้งการสนับสนุนทางด้านจิตใจที่ผลักดันให้เด็กได้เล่นเช่นเดียวกับเด็กปกติ

ความหมายของการเล่น

งานวิจัยนี้ต้องการหาคำตอบเพื่อเข้าใจการเล่นของเด็กสมองพิการจากมุมมองของผู้ดูแล คำถามงานวิจัยข้อหนึ่งที่ต้องการหาคำตอบคือ “ท่านคิดว่าการเล่นมีความหมายอย่างไรต่อเด็กสมองพิการ” จากการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้พบกับประเด็นสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการเล่นของเด็กสมองพิการ คือ ความหมายของการเล่นที่มีต่อเด็กสมองพิการที่แสดงออกมาในด้าน ความสนุกสนาน

เพราะสนุกเด็กถึงเล่น

“เค้าจะหัวเราะ ยิ้มครับ ก็พอใจ พอคุณแล้วข้าวเจ้าคุณชอบเล่นมาก ถ้าเค้าพอใจอะไรเค้าจะร้องมองเขม็งเลย แล้วถ้าเราเล่นให้คุณเค้าจะยิ้มคุยเสียงดังเลยนะครับ อย่างถ้าเล่นของเล่นที่มีเสียงเค้าก็จะสนุกด้วยการยิ้มหัวเราะ” ประโยคที่นำมาจากการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ เป็นสิ่งที่ผู้ดูแลได้บอกเล่าถึงความรู้สึกของน้องข้าวเจ้าขณะที่ข้าวเจ้าลงมือเล่น คุณพ่อได้พูดถึงความสนุก ความพึงพอใจ และการแสดงทางอารมณ์ความรู้สึกเช่น หัวเราะ ยิ้ม คุยเสียงดังไปพร้อมกับการยิ้มแ้ม ผู้ดูแลทุกคนให้ความคิดเห็นว่า ความหมายของการเล่นที่มีต่อเด็กคือความสนุกสนานที่เด็กได้รับขณะที่เด็กเล่น

ผลการวิจัยในประเด็นนี้ได้ นำเอาศาสตร์แห่งกิจกรรมการดำเนินชีวิตมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งศาสตร์แห่งกิจกรรมการดำเนินชีวิตมีความสนใจและมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาและสำรวจอย่างเป็นระบบระเบียบเพื่อให้เข้าใจถึงธรรมชาติของมนุษย์ มิติของความหมาย และศึกษาว่ามนุษย์แต่ละคนทำกิจกรรมหรือมีพฤติกรรมการทำกิจกรรมที่หลากหลายกันออกไปอย่างไรตามแต่ละบริบทสังคมวัฒนธรรม (Clark et al., 1991; Yerxa et al., 1989; Zemke & Clark, 1996) การศึกษากิจกรรมการดำเนินชีวิตมีวัตถุประสงค์เพื่อเข้าใจรูปแบบ หน้าที่ ความหมายและบริบทของกิจกรรมการดำเนินชีวิตของมนุษย์ (Larson, Wood & Clark, 2003) การเล่นซึ่งเป็นกิจกรรมการดำเนินชีวิตประเภทหนึ่งได้รับความสนใจในการศึกษาวิจัยด้วยศาสตร์แห่งกิจกรรม

การดำเนินชีวิตเช่นเดียวกับการทำงานและการทำกิจกรรมยามว่าง คุณค่าความหมายของการเล่น คือ ความเพลิดเพลินสนุกสนานที่ได้รับ ซึ่งคุณค่าหรือความหมายที่มีต่อการเล่นนั้น เป็น ประสพการณ์ส่วนบุคคลที่ผู้เล่นเท่านั้นจะถ่ายทอดความรู้สึกนั้นออกมา ดังนั้นความสนุกสนาน เพลิดเพลินเมื่อเล่น (joy or pleasure) ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เป็นคุณค่าของการเล่น (Parham & Primeau, 1997)

วรรณกรรมทางกิจกรรมบำบัดได้กล่าวถึงลักษณะหนึ่งของการเล่นไว้ คือความสนุกสนาน ที่ได้จากตัวกิจกรรมมากกว่าเกิดจากแรงจูงใจจากภายนอก เช่น การได้รับรางวัลหรือได้ ผลประโยชน์อื่น (Rubin, 1983 อ้างใน Parham, 1997) ในขณะที่เด็กเล่นความสนุกสนานเป็น แรงกระตุ้นที่ทำให้เด็กทำกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องและเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามศาสตร์แห่งกิจกรรม การดำเนินชีวิตที่ใช้อธิบายการเล่นและคุณค่าของการเล่น ผู้วิจัยจะใช้แนวทางของคุณค่า ความหมายของการเล่น คือ ความเพลิดเพลินสนุกสนาน (playfulness) ที่ผู้เล่นได้รับซึ่งจะแสดง ออกมาในลักษณะของภาวะทางจิตใจของผู้เล่น และประสพการณ์ของอารมณ์ความรู้สึกขณะลงมือ กระทำการเล่น (affective experience of engagement in play) (Primeau, 2010)

ข้อมูลที่รวบรวมจากการสังเกตพฤติกรรมขณะการเล่นของเด็กทั้งสามคนในงานวิจัย แสดง ออกมาให้เห็นถึงความสนุกสนานและประสพการณ์ของอารมณ์ความรู้สึกที่แสดงผ่านภาษาและ ท่าทาง ไม่ว่าจะเป็น การยิ้ม หัวเราะ ร้องตะโกน เสียงที่เปล่งออกมาขณะสนุกสนานที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเด็กสนุกสนานและพอใจที่ได้เล่น โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก การสังเกตพฤติกรรมของเด็กทั้งสามคนขณะเล่นของเล่นในห้องการรักษาของสาขาเวชศาสตร์ พึ่งพาเด็กศิริราชพบว่า แม้เด็กที่ยังพูดไม่ได้อย่างน้อยข้าวจ้างก็สามารถแสดงออกให้คุณพ่อและผู้ บำบัดทราบอย่างน้อยสนุกที่ได้เล่น โดยผู้วิจัยขอใช้เนื้อหาที่ถอดความและผ่านการวิเคราะห์เพื่อ สะท้อนความหมายของการเล่นที่มีต่อข้าวจ้าง ด้วยการเล่าถึง “ความสนุก” ของข้าวจ้างขณะ เล่นดังนี้

ในห้องฝึกขณะที่รอผู้บำบัด เมื่อเข้ามาในห้องคุณพ่อวางน่องให้นอนกับพื้นห้อง ในห้องมี ของเล่นวางอยู่หลายชิ้น น่องข้าวจ้างเมื่อรอนานก็เริ่มเบื้อจึงพยายามหัน ไปมองรอบ ๆ ห้อง เมื่อเห็นของถูกใจจะมองและหันมามองพ่อ ดูเหมือนว่าคุณพ่อตอบสนองโดยรู้่าน้องข้าวจ้าง เจ้าอยากได้อะไร โดยผ่านการสังเกตจากดวงตาที่เป็นประกาย ตาจ้องมองอย่างแน่วแน่เมื่อ เห็นของเล่นถูกใจ พยายามบิดตัวไปเอาของให้ได้ เมื่อพ่อหยิบมาให้จับเขย่า หรือเล่นของ เล่นนั้นให้ดู ข้าวจ้างจะยิ้ม หัวเราะอย่างดีใจ เมื่อยกของขึ้นน่องจะพยายามชันคอขึ้นมองซึ่ง เป็นสิ่งที่ยากลำบากสำหรับน่อง บางครั้งจะส่งเสียงอ้อแอ้เป็นจังหวะคล้ายกับว่ากำลัง

พูดคุยกับคนที่ช่วยเล่น ซึ่งส่วนมากแล้วจะเป็นคุณพ่อที่มีความเข้าใจความต้องการของข้าวเจ้าเป็นอย่างดี และจะพูดคุยได้ดีกับข้าวเจ้า ถ้าอยากได้ของเล่นชิ้นนั้นน้องจะพยายามเกร็งแขนขึ้นเพื่อหยิบให้ได้ น้องเอื้อมหยิบไม่ได้ แต่สามารถถือของไว้ในมือและจับของเขย่าได้ถ้าไม่มีคนช่วยจับของใส่มือให้น้องจะพยายามเอื้อม จนตัวเกร็งมากขึ้น แล้วร้องไห้เมื่อเกิดความคับข้องใจมากขึ้น แต่ส่วนมากแล้วคุณพ่อจะอยู่กับน้องตลอดและเข้าใจความต้องการและตอบสนองได้อย่างถูกต้อง

และเมื่อผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ดูแลถึงการเล่นที่เกิดขึ้นที่เต็มไปด้วยความสนุกสนานนั้นบอกอะไรให้กับผู้ดูแลได้และคิดว่าสิ่งที่เด็กแสดงออกมานั้นสำคัญอย่างไรต่อเด็ก ผู้ดูแลนั้นเนपालได้เล่าว่าเสียงหัวเราะ รอยยิ้ม เสียงร้องตะโกนเป็นวิธีการแสดงความสุขสนุกสนานเมื่อได้เล่นโดยเห็นได้จากภาษาท่าทางที่เด็กแสดงออกมา ดังเช่นเมื่อนักกิจกรรมบำบัดฝึกการใช้มือร่วมกันทั้งสองข้างโดยให้โยนรับลูกบอลขนาดใหญ่ ขณะที่โยนบอลกับครูกิจกรรมบำบัดเนपालรู้สึกสนุก แม้ว่าผู้ดูแลจะบอกว่าสิ่งที่ทำอยู่ขณะนั้นเป็นการฝึกทักษะความสามารถ แต่เนपालได้แสดงออกมานี้คือการเล่นของเขา เนपालหัวเราะ ร้องตะโกนเสียงดัง ยิ่งเมื่อได้รับเสียงเชียร์จากผู้บำบัดคนอื่น เนपालจะโยนบอลแรงขึ้นบอกถึงความสนุกที่เกิดขึ้น

เนपालถ้าได้เล่นแล้วสนุกเค้าจะเสียงดัง หัวเราะเสียงดัง อย่างถ้าวิ่งเล่นกับพี่น้องถ้าเค้าจะถึงตัวจะตะโกน หัวเราะเสียงดัง อย่างที่มาที่นี้เวลาที่เล่นกับครูเห็นไม่ครบ ถ้าเค้าสนุกเค้าจะเสียงดัง อย่างโยนบอลแรงขึ้น หรือเค้าจะยิ่งแกลังโยนไม่ลงตะกร้าพอไม่ลง ยิ่งถูกใจมากขึ้น หรือถ้าเล่นรับบอลถ้าเค้ารับได้ แบบกำลังสนุกเค้าจะยิ่งตะโกนให้โยนให้อีก จะยิ่งเสียงดังแบบนี้แหละ

ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ดูแลยังมองว่าความสุขที่เกิดขึ้นขณะการเล่นถือเป็นแรงจูงใจทางบวกที่เด็กได้รับขณะที่เล่น ซึ่งตรงกับในวรรณกรรมทางกิจกรรมบำบัดที่กล่าวว่า เด็กเล่นเพราะอยากเล่นจากแรงจูงใจจากตัวกิจกรรมการเล่นเอง การเล่นเป็นรางวัลในตัวเอง (Bundy, 1997) สำหรับเด็กในงานวิจัยนี้ เรื่องราวที่ผู้ดูแลได้ถ่ายทอดถึงพฤติกรรมขณะเด็กที่เด็กเล่นเป็นหนทางที่ทำให้ทราบว่าคุณรู้สึกละอย่างไรต่อกิจกรรมที่ทำ การแสดงความรู้สึกผ่านอารมณ์ที่สนุกสนาน มียิ้ม หัวเราะ ทำให้ทราบถึงว่ากิจกรรมการเล่นนั้นมีค่าต่อเด็กอย่างไร ตัวอย่างการเล่นของเด็กสมองพิการที่ผู้ดูแลได้บอกเล่าถึงความสนุกสนานในการเล่นนั้นได้สอดคล้องกับที่ Primeau (2010) ได้เสนอว่าเป็นความหมายส่วนบุคคลคือผู้เล่นที่มีต่อการเล่นของเขาหรือเธอซึ่งจะถือว่าเป็นประสบการณ์

ความรู้สึกที่สำคัญที่เด็กได้จากการเล่น จากการที่การเล่นทำให้เด็กเกิดความสุข สนุก รื่นเริง สิ่งนี้เป็นคุณค่าของการเล่นที่มีต่อตัวเด็กที่เป็นผู้เล่น (Primeau, 2010)

อย่างไรก็ตามการอธิบายความหมายของการเล่นต่อเด็กนั้นถือเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับงานวิจัยนี้เป็นอย่างมาก แม้ว่าจะใช้แนวทางของศาสตร์แห่งกิจกรรมการดำเนินชีวิตมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลก็ตาม เนื่องจากการให้ความหมายต่อกิจกรรมขึ้นกับบุคคลผู้กระทำการหรือนั้นหรืออาจจะกล่าวได้ว่าไม่มีใครอื่นนอกจากตัวผู้เล่นเท่านั้นที่จะรับรู้ความสนุกสนานเพลิดเพลินที่ได้จากการเล่น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ถามผู้ดูแลให้ขยายความเข้าใจว่าอะไรเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ดูแลรู้ว่าเด็กสนุกและอยากทำกิจกรรมการเล่นนั้น ๆ เพื่อให้ได้รับความสนุก ผู้ดูแลเล่าให้ฟังถึงความรู้สึกที่ลูกแสดงออกขณะทำกิจกรรมฝึกที่ได้รับตามโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพและความรู้สึกเมื่อเด็กสร้างสรรค์การเล่นของตนเองในแบบที่ต่างไปจากการฝึกเพื่อให้ได้รับความสนุกสนานที่เกิดขึ้นที่ทำให้เด็กอยากทำกิจกรรมนั้น ๆ ต่อไป

น้องเนปาลที่มีโปรแกรมการฝึกทักษะการใช้มือ การทรงตัวในทำยืน ทำให้ผู้บำบัดออกแบบกิจกรรมให้น้องใช้สองมือจับลูกบอลลงในตะกร้า ในช่วงแรกเนปาลก็เชื่อฟังดีทำตามโปรแกรมการฝึกได้ แต่พอทำนาน ๆ ซ้ำ ๆ บ่อยครั้งเข้า ดูเหมือนเนปาลเริ่มแสดงอาการไม่สนุกกับการเล่นแบบที่ถูกฝึก น้องเริ่มไม่ยอมทำตามโดยไม่โยนบอลลงตะกร้าแต่ทำเป็นโยนให้กับพ่อและผู้บำบัดที่อยู่รอบ ๆ แทน บางครั้งก็จะแกล้งโยนไม่ลงตะกร้า พอพ่อพูดห้ามปราม น้องยิ่งสนุก โยนบอลออกไปรอบห้อง บางครั้งจะเล่นกับเด็กอื่น โดยพยายามโยนลูกบอลพร้อมกับชวนให้เด็กคนอื่นที่อยู่ในห้องนั้นมาเล่น โยนบอลด้วยกัน

ผู้ดูแลมองว่าเมื่อเด็กลงมือทำกิจกรรมใด ๆ แล้วได้รับความสนุกสนานทำให้การเล่นนั้นสนุกและเด็กอยากทำต่อไป แต่เมื่อทำกิจกรรมเดียวกันหากไม่มีความสนุกสนาน การเล่นในแบบเดียวกันไม่สามารถทำให้เด็กรู้สึกว่าการเล่นนั้นน่าสนใจหรืออยากทำอีกต่อไป ดังเช่นเมื่อน้องหนูนต้องปั่นจักรยานที่นักกายภาพบำบัดเป็นผู้จัดให้เด็กทำ แม้ว่าเป็นการปั่นจักรยานที่ใช้ทักษะทางร่างกายเช่นเดียวกับการปั่นจักรยานที่บ้าน แต่หนูนกลับไม่อยากทำ ปฏิเสธที่จะทำ จนกระทั่งผู้บำบัดต้องพูดชักจูงให้ทำ และเสนอให้ขนมเป็นรางวัลหากเด็กยอมปั่นจักรยานจนครบจำนวนที่นักกายภาพกำหนดต่างจากที่เมื่อผู้วิจัยสังเกตความสนุกสนานอย่างมากมาที่เกิดขึ้นเมื่อน้องหนูนเล่นเอง โดยชอบที่ขี่จักรยานเล่นรอบ ๆ บ้าน น้องขี่จักรยานเลาะเลี้ยวผ่านกระถางต้นไม้รอบ ๆ บ้าน โดยที่น้องออกมาขี่จักรยานรอผู้บำบัดที่จะมาทำการฝึกที่บ้านซึ่งเป็นสิ่งที่น้องเลือกทำในช่วงเวลาที่รอครูมาสอนที่บ้าน ทั้ง ๆ ที่ในบ้านมีของเล่นอย่างอื่นให้เล่นได้หลายชิ้น แต่น้องพอใจที่จะออกมา

กิจกรรมมากกว่าเล่นของอย่างอื่นในบ้าน นื่องบั้นกิจกรรมผ่านสวน ต้นไม้ ผ่านเปลวแดดซึ่งแม้ว่า นื่องหนูจะเหวี่ยงโทรมกายแต่สนุกทำให้นื่องทำกิจกรรมนื่องอย่างเต็มใจ และหาโอกาสออกมาช้ กิจกรรมอยู่เสมอ

จากคำกล่าวและตัวอย่างที่นำเสนอที่ได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้ทราบว่า ความหมายของการเล่นที่มีต่อเด็กคือ อารมณ์ความรู้สึกความสนุกสนานเพลิดเพลินที่เด็กได้รับ ขณะที่ทำ คำตอบที่ได้จากผู้ดูแลในงานวิจัยนี้ได้บอกถึงความต่างของอารมณ์การแสดงออกที่เด็กทำ เมื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังเช่นเหตุการณ์ที่ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์และสังเกต การที่ เด็กได้รับความสนุกเป็นรางวัลอยู่ในตัวเอง เด็กอยากทำเนื่องจากรู้สึกสนุก มีความสุขจากการทำ กิจกรรมมากกว่าทำเพราะได้รางวัลจากผู้บำบัด (Bundy, 1997) เป็นสิ่งที่ตอกย้ำถึงความ สนุกสนานเป็นความหมายที่สำคัญของการเล่นที่มีต่อเด็กขณะที่เด็กเล่น

ผลการวิจัยที่นำเสนอในบทนี้ ผู้ดูแลเด็กสมองพิการที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ได้สะท้อนให้ เห็นว่า การเล่นมีความสำคัญต่อลูกที่ช่วยให้เด็กได้พัฒนาความสามารถของร่างกาย ช่วยพัฒนา ความสามารถในการเคลื่อนไหวที่เป็นปัญหาที่มักเกิดในเด็กสมองพิการ นอกจากนี้ การเล่นยังเป็น สิ่งที่ช่วยให้เด็กได้ฝึกฝนการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ทักษะในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน โดยเป็นการฝึกที่ดึงดูดใจด้วยการใช้การเล่น ผู้ดูแลยังแสดงความคิดที่เน้นย้ำว่าอยากให้ลูกของตน ได้เล่นเฉกเช่นเด็กคนอื่น ๆ ซึ่งทำให้ผู้ดูแลจัดหา จัดเตรียมไม่ว่าจะเป็นของเล่น สถานที่เล่นและการ สนับสนุนทางจิตใจเพื่อช่วยให้เด็ก ๆ ได้เล่น ได้สนุกสนานทำให้มีช่วงชีวิตที่มีความสุข เช่นเดียวกับเด็กคนอื่น ๆ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังได้ถ่ายทอดให้เห็นถึงคุณค่าของการเล่นที่มีต่อ เด็กทั้งสามคนผ่านมุมมองของผู้ดูแลที่ดูจากความสนุกสนานเพลิดเพลินและอารมณ์ความรู้สึกของ เด็กขณะที่เด็กเล่นไม่ว่าจะเป็น เสียงหัวเราะ รอยยิ้มหรือท่าทางที่บ่งบอกถึงความสนุก